

ФАРМІРАВАННЕ Ў МАЛОДШЫХ ШКОЛЬНІКАЎ ІНФАРМАЦЫЙНЫХ УМЕННЯЎ НА ЎРОКАХ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ І ЛІТАРАТУРНАГА ЧЫТАННЯ

Кірчук Алена Уладзіміраўна
УА «Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна»

Стварэнне ўмоў для авалодання школьнікамі спосабамі пошуку, атрымання, апрацоўкі і выкарыстання інфармацыі становіцца сёння адной з найважнейшых задач адукацыі любога ўзроўню, у тым ліку і ўзроўню пачатковай адукацыі.

Беларускай мове і літаратурнаму чытанню належыць адна з вядучых роляў у фарміраванні навыкаў працы з інфармацыяй.

Інфармацыя без умення ёю карыстацца мала што значыць. На першы план выходзіць у такім выпадку не праблема «колькі ведаць», а праблема «што трэба ўмець». Надзённай неабходнасцю становіцца навучанне малодшых школьнікаў метадам і прыёмам працы з матэрыялам.

Уменне – гэта спосаб выканання дзеяння, заснаваны на набытых ведах.

Урокі беларускай мовы і літаратурнага чытання ў пачатковых класах даюць магчымасць фарміраваць у малодшых школьнікаў тры групы інфармацыйных уменняў:

1. Інфармацыйна-пошукавыя ўменні: уменне арыентавацца ў падручніку, слоўніку, даведачнай літаратуры; уменне працаваць з тэкстам (звяртаць увагу на выдзяленні, вызначаць асноўную думку, крытычна ацэньваць крыніцу інфармацыі, групіраваць матэрыял на галоўны і дадатковы).

Гэтая група ўменняў абапіраецца на веданне вучнямі відаў крыніц інфармацыі, апарата арыенціроўкі ў друкаванай крыніцы інфармацыі. Малодшыя школьнікі павінны ведаць, па якіх прынцыпах пабудаваны слоўнік. Вывучэнне інфармацыі немагчыма без ведання тэкставай інфармацыі (фактуальнай, падтэкставай, канцэптуальнай) і відаў чытання (вывучальнага, праглядавага, азнаямляльнага).

2. Інфармацыйна-аналітычныя ўменні: уменне апісваць аналізуемы аб'ект ці з'яву; уменне параўноўваць аб'екты ці з'явы, класіфікаваць; уменне самастойна даваць тлумачэнне паняццям; уменне знаходзіць незразумелыя словы, атрымліваць інфармацыю пра іх значэнні; уменне аналізаваць тэкст навукова-пазнавальнага характару, самастойна знаходзіць у ім ключавыя словы, складаць план тэксту; уменне атрымліваць інфармацыю з малюнка, схемы, алгарытму, табліцы; уменне пераводзіць інфармацыю з адной формы ў другую. Інфармацыйна-аналітычныя ўменні не могуць быць сфарміраваны без ведання вучнямі

лагічных прыёмаў разумовых дзеянняў (аналіз, сінтэз, абагульненне, параўнанне, класіфікацыя і інш.). Для вызначэння лексічнага значэння слоў малодшых школьнікам неабходныя таксама веды са словаўтварэння. Вучні пачатковых класаў павінны ведаць, што такое ключавое слова і як складаецца план тэксту.

Урокі беларускай мовы і літаратурнага чытання даюць шырокія магчымасці для навучання малодшых школьнікаў стварэнню інфармацыйнага прадукта. Інфармацыйны прадукт – гэта апрацаваная інфармацыя, пераўтвораная з адной формы ў другую (сціслы пераказ тэксту, план, алгарытм, схема, табліца, анатацыя, тэзісы і г.д.).

Настаўнікам пачатковых класаў па стварэнні алгарытму можа быць выбудавана сістэма заняткаў, так як многія арфаграфічныя правілы рашаюцца алгарытмічна.

Вельмі важна навучаць малодшых школьнікаў «тэхніцы мыслення», фарміраваць у іх уменні і навыкі аналітыка-сінтэтычнай працы. Таму пры асваенні новага матэрыялу неабходна дакладна планаваць лагічныя аперацыі, так як менавіта валоданне сістэмай аперацый фарміруе ў вучняў рацыянальныя разумовыя дзеянні, а значыць, і «інтэлектуальныя» навыкі ў цэлым. Планаванне мысліцельных аперацый карысна пры навучанні беларускай мове і асабліва пры авалоданні навыкамі правапісу.

3. Уменні, накіраваныя на захаванне інфармацыі: уменне выбраць рацыянальны спосаб захавання інфармацыі (тэкст, табліца, схема); уменне ўпарадкаваць інфармацыю ў алфавітным парадку; уменне выкарыстоўваць зручныя мнемічныя прыёмы для працы з інфармацыяй.

Пры фарміраванні гэтай групы ўменняў патрабуецца веданне вучнямі спосабаў захавання інфармацыі і мнемічных прыёмаў для працы з інфармацыяй (план, канспект, групоўка, класіфікацыя і інш.).

Уменні працаваць з інфармацыяй выкарыстоўваюцца пры выкананні заданняў, якія прадугледжваюць актыўныя дзеянні па пошуку, апрацоўцы, арганізацыі інфармацыі і па стварэнні сваіх інфармацыйных аб'ектаў.

У пачатковых класах вельмі важна вучыць малодшых школьнікаў працаваць з табліцамі, алгарытмамі, памяткамі: атрымліваць інфармацыю з іх, а пазней і самім іх складаць. Карысна весці «Правільны сшытак», у якім увесь матэрыял структураваны ў адпаведнасці з праграмай. У сшытак паступова заносзяцца табліцы, памятки, алгарытмы, якія першапачаткова выдаюцца вучням у гатовай форме, а затым з адсутнымі дадзенымі, а яшчэ пазней некаторыя табліцы, памятки, алгарытмы цалкам ствараюцца малодшымі школьнікамі. «Правільны сшытак» становіцца даведнікам, зробленым вучнем. Да яго можна звяртацца, калі новы матэрыял яшчэ не поўнаасвоены, калі ўзнікае цяжкасць пры выкананні дамашняй працы, а таксама пры паўтарэнні вывучанага матэрыялу.

Такім чынам, у працэсе фарміравання інфармацыйных уменняў у малодшых школьнікаў фарміруецца асэнсаванасць, крытычнасць мыслення, што ўплывае на больш эфектыўнае засваенне вучэбнага матэрыялу.